

Гамалія

«Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі
Із нашої України;
Чи там раду радять, як на турка стати,
Не чуємо на чужині.
Ой повій, повій, вітре, через море
Та з Великого Лугу,
Суши наші сльози, заглуши кайдани
Та розвій нашу тугу.
Ой заграй, заграй, синесеньке море,
Та під тими байдаками,
Що пливуть козаки, тільки мріють шапки
Та на сей бік за нами.
Ой боже наш, боже, хоч і не за нами,
Неси ти їх з України;
Почуємо славу, козацькую славу,
Почуємо та й загинем».

Отак у Скутарі козаки співали,
Співали, сердеги, а сльози лились,
Лилися козацькі, тугу домовляли.
Босфор аж затрясся, бо зроду не чув
Козацького плачу; застогнав широкий
І шкурою, сірий бугай, стрепенув,
І хвилю, ревучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море ревнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую тугу-мову на хвилі подав.

Зареготався дід наш дужий,
Аж піна з уса потекла.
«Чи спиш, чи чуєш, брате Луже,
Хортице-сестро?» Загула
Хортиця з Лугом: «Чую, чую».
І Дніпр укрили байдаки,
І заспівали козаки.

«У туркені по тім боці
Хата на помості.
Гай-гай! море, грай!
Реві, скелі ламай!
Поїдемо в гості
До вашої мості.
У туркені у кишені
Таляри, дукати.
Не кишені трусить,
Не дукати лічить –
Будемо гуляти,
Братів визволяти.
У туркені яничари
І баша на лаві.
Гой-ги, вороги!
Ми не маєм ваги!
Наш бенкет кровавий.
Наша воля й слава!»

Пливуть собі та співають,
Море вітер чує;
Попереду Гамалія

Байдаком гирує.
Гамалію, серце мліє,
Сказилося море.
«Нехай казиться», – й сховались
За хвилі – за гори.

Дрімає в гаремах, в садах Візантія.
І Скутар дрімає. Босфор клекотить,
Неначе скажений, то стогне, то виє.
Йому Візантію хочеться збудить.
«Не буди, Босфоре, буде тобі горе,
Твої білі ребра піском занесу,
У мул поховаю! – реве синє море. –
Хіба ти не бачиш, яких я несу
Гостей до султана?...» Так море спиняло
(Любимо завзятих усатих слав'ян).
Босфор схаменувся. Туркенья дрімала,
Дрімав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в тюрмі, не дрімають
Козаки-сердеги. Чого вони ждуть?
По-своєму бога в кайданах благають,
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.

«О милий боже з України!
Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там
Вставать з чужої домовини,
На суд твій праведний прийти,
В залізі руки принести
І перед всіми у кайданах
Стать козакові...» – «Ріж та бий!
Мордуй невіру-бусурмана!» –
Кричать за муром. Хто такий?

Гамалію, серце мліє,
Скутар скаженіє!
«Нехай казиться», – з твердині
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги.
Козацтво преться без ваги –
І покотились яничари.

Гамалія по Скутарі
По пеклу гуляє,
Сам кайдани розбиває,
Братів визволяє.
«Вилітайте, сірі птахи,
На базар до паю!»
Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули
Хрещеної тії мови.
І ніч стрепенулась.
Не бачила стара мати
Козацької плати.
Не лякайся, подивися
На бенкет козачий.
Темно всюди, мов у будень,
А свято чимале.
Не злодії з Гамалієм
Їдять нишком сало
Без шашлика. «Засвіtimo!»

До самої хмари
З щоглистими кораблями
Палає Скутара.
Візантія пробуркалась,
Витріщила очі,
Переплива на подмогу,
Зубами скрегоче.

Реве, лютує Візантія,
Руками берег достає,
Достали, зикнула, встає...
І на списках в крові німіє.
Скутар, мов пекло те, палає,
Через базари кров тече,
Босфор широкий доливає.
Неначе птахи чорні в гаї,
Козацтво сміливе літає,
Ніхто на світі не втече;
Огонь запеклих не пече.
Руйнують мури, срібло, злото
Несуть шапками козаки
І насипають в байдаки.
Горить Скутар, стиха робота,
І хлопці сходяться, зійшлись,
Люльки з пожару закурили,
На байдаки – та й поплили,
Рвучи червоні гори-хвилі.

Пливуть собі, ніби з дому;
Так, буцім гуляють,
Та, звичайне, запорожці,
Пливучи, співають.

"Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий,
Забрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти,
По морю гуляти,
Слави здобувати,
Із турецької неволі
Братів визволяти.
Ой приїхав Гамалія
Аж у ту Скутару,
Сидять брати-запорожці,
Дожидають кари.
Ой як крикнув Гамалія:
«Брати, будем жити,
Будем жити, вино пити,
Яничара бити,
А курені килимами,
Оksamитом крити".
Вилітали небожата
На лан жито жати;
Жито жали, в копи клали,
Гуртом заспівали:
"Слава тобі, Гамалію,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині».
Пливуть собі, а з-за хвилі

Сонце хвилю червонить;
Перед ними море миле
Гомонить та клекотить.
«Гамалію, вітер віє,
Ось-ось наше море!..»
І сховалися за хвилі —
Неначе за гори.

[Жовтень — перша половина
листопада 1842]